«El dibuix t'ha de servir com a base per reflexionar»

«El dibuix t'ha de servir com a base per reflexionar»

Entrevista als arqueòlegs dibuixants que integren la Unitat de Documentació Gràfica (UDG) de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Josep Maria Puche, Paloma Aliende i Iñaki Matías

Deixar constància gràfica de les restes d'un jaciment a través del dibuix, la planimetria i la topografia és la seva feina principal. Però a més de donar aquest servei als arqueòlegs, la UDG també té com a objectius la recerca i la docència. Nascuda el 2004 com a entitat autònoma dins de l'ICAC, la UDG rep encàrrecs d'arreu, i en aquests moments treballen o tenen previst treballar en l'aixecament topogràfic d'Empúries, el dibuix del palau gòtic de Can Serra a Palma (Mallorca), la planimetria dels pilars del Pont del Diable de Tarragona, els alçats de la basílica medieval de l'amfiteatre de Tarragona i la planimetria del conjunt monumental de Santa Susanna de Roma, entre altres projectes.

Sou els col·laboradors dels altres arqueòlegs.

En el 90% dels casos generem el document a partir del qual ells treballaran i argumentaran el seu treball. Tot i que sovint és un document amb finalitats administratives, com en excavacions d'urgències.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

L’ideal seria que el mateix arqueòleg fes el dibuix del que excava?

Sí, però seria un superarqueòleg! Un arqueòleg que sàpiga portar bé l’excavació, administrar-la, documentar l’estratigrafia, i que alhora sàpiga de material, planimetria, lectures arqueomètriques… Hi havia sigut, però ja no existeix! Avui l’arqueòleg director coordina un equip d’arqueòlegs especialistes, entre els quals hi som nosaltres.

Que sou arqueòlegs especialistes en dibuix i formats autodidàcticament.

En efecte. Tothom té molt clar que la documentació gràfica és imprescindible, i no s’entén l’arqueologia sense corpus documental. Però es dóna tan per fet que no hi ha reflexió ni formació. A la carrera hi ha poquíssimes assignatures vinculades al dibuix.

Encara s’haurà de cridar els delineants!

No, perquè per dibuixar bé has d’entendre el que estàs dibuixant. En el nostre ram un dibuixant que no sigui arqueòleg fracassarà. Però tradicionalment en moltes excavacions qui dibuixa i fa la topografia no és arqueòleg, sinó topògraf, delineant o arquitecte. En aquest sentit, no ens ha d’estranyar que professionalment el dibuixant estigui considerat per sota de l’arqueòleg, tot i que és un arqueòleg que a més sap dibuixar.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

El dibuix deu ser la part de l'arqueologia que la tecnologia ha fet canviar més.

Sí, hi ha hagut una revolució tecnològica molt forta, però no epistemològica. Hem passat de la tinta xinesa a l'ordinador, de la cinta mètrica al GPS. Als anys 70 i 80 hi va haver un canvi radical en arqueologia, la *new archaeology*, però no va afectar el dibuix. I estem dibuixant amb els mateixos conceptes que fa 200 anys, però treballem pitjor.

Pitjor?

Sí, conceptualment estem treballant pitjor. Fem una sèrie d'errors que fa 50 anys no s'haurien acceptat.

Com ara quin?

Dibuixar a partir d'una foto. Les càmeres digitals et permeten fer fotos, tenir-les a l'ordinador i a partir d'aquí dibuixar. Les fotos tenen distorsions, problemes d'escales, etc. Trenta anys enrere ningú t'hauria deixat fer un dibuix calcat d'una fotografia. Avui és bastant normal. Ara bé, el problema no és treballar a partir d'una foto, sinó treballar-hi sense ser conscient de certs paràmetres i limitacions.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

Abans dèieu que també falta reflexió.

I la prova és que si preguntes per què s'ha de dibuixar la majoria no t'ho sabran dir. "Es dibuixa perquè s'ha de dibuixar", et diran.

I vosaltres què diríeu?

Dibuixes perquè el dibuix t'ha de servir de base per a una reflexió, o per documentar una reflexió que tu tens. I també és una eina per experimentar.

A veure?

Una estructura arqueològica mai és l'edifici sencer. Quan l'estudies, una de les coses que fas és reconstruir l'estat original o els estats en què ha anat evolucionant. I per fer-ho has d'experimentar amb el dibuix a partir d'una base planimètrica. D'una planta en pots deduir un volum, una arquitectura. I això és experimentar!

O, dit d'una altra manera, fer recerca.

Exacte. De fet la UDG té tres potes: donar servei a arqueòlegs dins i fora de la casa, fer recerca i fer docència, és a dir, formació dintre del col·lectiu.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

Quina formació oferiu?

De moment les classes al màster és l'única activitat formativa que fem. La part didàctica és la que hem fet menys, perquè hem fet recerca internament i tot just ara comencem a treure'n conclusions. Però hem d'arribar a un punt en què siguem capaços d'ensenyar tot el que sabem, d'explicar el que hem après.

Què representa el dibuix dins d'una excavació?

En una excavació hi ha una recollida constant de dades i les planimètriques són imprescindibles. La foto no la pots mesurar ni et permet visualitzar com és un jaciment. Una excavació genera molta documentació gràfica, que és sensible i complexa, i saber-la tractar requereix una especialització.

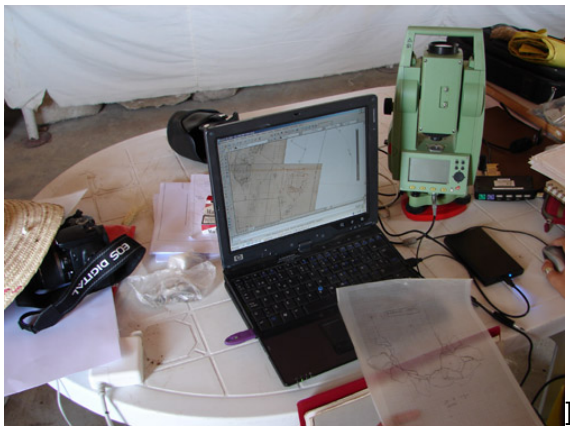
Que consisteix a representar perquè s'entengui.

És clar, perquè parlem d'una documentació que queda guardada i d'aquí a vint anys una altra persona ho agafarà i ho ha de poder entendre. No ha de veure només un dibuix, sinó que ha d'entendre què hi havia.

Com treballeu?

L'ideal és el que es feia abans: formaves part d'un equip com a dibuixant i eres a l'excavació mentre durava, tot el dia. Dibuixaves, feies croquis, participaves de tot i estaves en diàleg

constant amb el director.

Per què s'ha deixat de treballar així?

Per temps! Ara passa molt que com a dibuixant no trepitges una excavació fins al final, o en pocs dies fas el dibuix i la topografia del que queda. Per sort en el nostre cas és diferent. Gràcies a la dinàmica de treball de l'ICAC, no som esclaus de les servituds de les excavacions d'urgència i podem treballar amb temps, qualitat i professionalitat.

A més d'estructures també dibuixeu ceràmica.

Sí, tot i que normalment qui estudia la ceràmica és qui la dibuixa, perquè és qui hi entén més. Però a part de planimetries i ceràmica des de la UDG fem una tercera cosa: territori, és a dir, topografia. De cartografia en fem menys perquè a l'ICAC ja hi ha el grup de GIS que s'hi dedica.

On és la frontera entre ells i vosaltres?

No n'hi ha: ens sobreposem. És una qüestió d'escala. El grup de GIS difícilment entrarà a escala d'excavació. I nosaltres difícilment anem més enllà del territori immediat d'una excavació. Els objectius són diferents, però la integració entre nosaltres encara hauria de ser molt més gran.

Documentar, per vosaltres, és dibuixar?

La documentació gràfica no és només un dibuix. Com a documentació gràfica has de tenir com més eines i més variades, millor. En aquest sentit, en arqueologia d'urgències has de documentar molt bé perquè després allò ho treuen o ho tapen: desapareix. Però si fas una excavació o estudies un territori, igual: com més eines de documentació tinguis més informació te n'emportaràs.

Que actualment ja és quasi tota.

Exacte, i aquest és el gran canvi conceptual. Fins fa poc com a documentació gràfica feies una lectura de les restes, n'eliminaves el soroll i et quedaves amb les dades que consideraves essencials. Però ara aquest exercici de separar el gra de la palla ja no cal fer-lo in situ. La documentació gràfica ara pot generar clons del 90% de la realitat, fotografies en 3D, i tu, a posteriori i des del teu ordinador, decideixes què en vols extreure.

Quin és el futur del dibuix arqueològic?

Incert. Les tecnologies l'han banalitzat. Ara que hi ha els escàners làsers, que fan

fotografies tridimensionals, molts arqueòlegs de nivell alt et diuen literalment: “L’escàner làser matarà el dibuix”. Persisteix aquesta idea: si puc fer una foto, per què haig de dibuixar? A més, amb els escàners làsers fas una foto que no té distorsions mètriques.

Així, què farà perviure el dibuix?

El fet que sigui interpretació i lectura. Quan dibuixes no representes el 100% del que hi ha, sinó una mínima part. La tria és subjectiva i d’acord amb les teves necessitats i capacitats. Un dibuix no deixa de ser un escrit, i quan fas un dibuix expliques una història amb un discurs i un llenguatge gràfic propi.

El dibuix també és eina de pensament.

I tant. El dibuix és un diàleg continu entre tu i l’objecte. En el moment que dibuixes al camp estàs mirant, entenent, interpretant. Quan passes a tinta o a l’ordinador fas el mateix. I fent passar la línia per un costat o per un altre expliques coses diferents, que poden ser anecdòtiques o crucials.

Entrevista feta per Carme Badia i Puig el febrer del 2010